

# کتابخانه دکتر حائری، یادگاری نفیس از آن استاد فقید



## به مناسبت هفتمین سال فقدان تاریخگر برجسته دکتر عبدالهادی حائری

● کیوان لؤلونی

هفت سال است که بیست و سوم تیرماه یادآور تلخ‌ترین خاطرها برای تاریخ‌دستان و تاریخ‌پژوهان شده، سخن از زنده یاد دکتر عبدالهادی حائری، پژوهشگر سخت‌کوش و مورخ بزرگ معاصر است که پس از عمری تلاش و تحقیق خستگی‌ناپذیر، سرانجام طی یک بیماری طولانی دو ساله، صبح روز چهارشنبه ۲۲ تیرماه سال ۱۳۷۲ به دیار ابدیت شتافت و جامعه علمی و دانشگاهی را به سوگ نشاند. استاد مرحوم دکتر حائری که نوه دختری آیت‌الله حائری یزدی میباشند به سال ۱۳۱۴ هجری خورشیدی در قم دیده به جهان گشود. وی فراگیری دانش را از مکتب آغاز کرد و گرچه بعدبستان و دبیرستان ترفت اما بعداً موفق شد طی چهار سال به صورت شبانه دروس این دوره دوازده ساله را طی نماید. وی در ضمن تحصیل به کار نیز مشغول بود. دوران جوانی او مصادف با تحولات سیاسی پس از شهریور ۱۳۲۰ بود و ایشان تحت این شرایط به روزنامه‌نگاری و سیاست روی آورد و مقالاتی چند در مجلات و روزنامه‌های آن عصر به چاپ رسانید. زندگیاد در سال ۱۳۲۶ وارد دانشگاه تهران شد و در رشته الهیات از آن دانشگاه لیسانس و در سال ۱۳۳۲ با بعدست آوردن بورس دانشگاهی برای ادامه تحصیل عازم کانادا شد و در دانشگاه «مک گیل» مقاطع فوق لیسانس و دکترا را در رشته اسلام و خاورشناسی با موفقیت به پایان رسانید. وی در همین ایام زبان و ادب فارسی را نیز در دانشگاه کانادا تدریس می‌کرد. موضوع رساله دکتری ایشان در تشیع تاکنون به زبان‌های گوناگون از جمله انگلیسی، هندی، فارسی و... ترجمه و منتشر شده است.

مرحوم استاد حائری از سال ۱۳۵۲ پس از کسب درجه دکترا مدت ۲ سال در دانشگاه «مک گیل» و ۴ سال در دانشگاه «برکلی» به تدریس و تحقیق مشغول شد و در کنفرانس‌ها و سمینارهای مختلف بین‌المللی از جمله کشورهای بلژیک، کانادا، آمریکا، مکزیک و آلمان نتایج تحقیقات خود را در قالب مقالاتی و زین‌ارایه داد. گفتنی است تحقیقات اصلی ایشان در زمینه انقلاب مشروطیت و نقش علمای شیعه در آن بود که نتیجه این تحقیقات پر دامنه و علمی در قالب کتاب ارزشمند تشیع و مشروطیت در ایران و نقش ایرانیان مقیم عراق به‌زیور طبع آراسته شد. استاد در سال ۱۳۵۷ به ایران آمد و در دانشکده ادبیات دانشگاه فردوسی مشهد کار تحقیق و تدریس خود را در زمینه تاریخ دو سده اخیر ایران، خاورمیانه و دیگر سرزمین‌های اسلامی ادامه داد. شادروان دکتر حائری در طول حیات علمی خود ده‌ها کتاب و مقاله به زبان‌های فارسی و انگلیسی تالیف نمود که از آن میان میتوان به: نخستین رویرویه‌های اندیشه‌گرایی ایران با هو رویه تمین بورژوازی غرب (کتاب برگزیده سال ۱۳۶۷ کشور)، تاریخ جنبش‌ها و تکاپوهای فرانسونگری در کشور - های اسلامی ایران و جهان اسلام؛ از پایه‌های سیاسی و اجتماعی از دیدگاه اندیشه‌گران؛ و آنچه گذشت... نقشی از نیم قرن تکاپو اشاره کرد. به واقع آثار استاد نشان‌گرا حاطه وی بر استاد، ملترک و نمایانگر نگرشی جدید بر تحولات تاریخی و در بر گیرنده سبک نوی از نگارش تاریخی علمی است. از طرفی خصوصیات اخلاقی فوق‌العاده بر خور داری از شهامت علمی، پرهیز از هر گونه کبر و غرور و نیز قدرت تحلیلی عالی ایشان در استفاده گسترده از منابع باعث شیفتگی فوق‌العاده دانشجویان و همکاران به شخصیت والا و علمی و اخلاقی اش شده بود. او برای جمع دوستان، صداخاطره و یادگار به جا گذاشت که مرهمی است بر زخم فقدان آن عزیز از دست رفته و از آن میان میتوان به کتابخانه نفیس آن زنده‌یاد اشاره کرد که در آبان ماه سال ۱۳۷۲ توسط همسر فداکارش، سرکار خانم دکتر زهرا افشار نژاد به دانشگاه فردوسی مشهد اهدا گردید. ایشان در قسمتی از نامه خود به ریاست وقت دانشگاه چنین می‌نویسد: «... چون آن فقید سعید علاقه زیادی به بالا بردن سطح علمی پژوهشگران و دانشجویان و خلعت به فرهنگ این مملکت داشت، من را بر آن داشت تا کتاب‌های مفیدی را که در کتابخانه آن مرحوم موجود است در اختیار دانشگاه قرار دهم تا مورد استفاده پژوهشگران و دانشجویان رشته تاریخ و دیگر علاقه‌مندان قرار گیرد. امیدوارم بدین وسیله روح آن مرحوم زنده یاد شاد گردد...» باری این کتابخانه و گنجینه نفیس که حاوی کتب رسالات و منابع ارزشمند به زبان‌های فارسی، عربی، انگلیسی و فرانسه میباشد در بهمن ماه همان سال هم‌زمان با پنجمین روزاز دهه فجر انقلاب اسلامی در محل دفتر کار آن زنده‌یاد در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی طی مراسمی افتتاح شد و از آن پس اساتید و دانشجویان گروه تاریخ از کتابخانه تخصصی تحت‌عنوان: «کتابخانه دکتر عبدالهادی حائری» برخوردار شدند. بدین ترتیب با این اقدام به جا و خدایستدانه به روحیه کتاب دوستی آن استاد فرزانه ارج گذارده شد. استادی که آنچنان شیفته کتاب و مطالعه بود که به قول خودش هنگامی که درد کلیه بیخوابش می‌کرد، به‌خوابیدن می‌پرداخت و گاه چنان‌جا محو مطالعه می‌شد که فرد را فراموش می‌کرد. البته دغدغه همیشگی استاد، آموزش نگرش و نگارش صحیح تاریخی بود. به عقیده‌ی او از بین علوم انسانی، تاریخ بی‌چین‌ترین آنهاست و استاد در کلاس‌های درس بارها بر حفظ روح علمی در پژوهش‌های تاریخی تأکید می‌کرد. رهنمودهای ایشان در مورد روند پژوهش بسیار ارزشمند بود. ایشان همواره بدین مطلب اشاره داشت که مجموعه آگاهی‌ها در مورد یک موضوع در یک جا گرد نیامده است و پژوهشگر تاریخ می‌بایست آرای گوناگون را در منابع مختلف بخواند و از طریق آنها، به واقع امر پی‌برد نیز در کنار آن از دانشجو می‌خواست که در حوزه پژوهش خود، پاسخگویی همه پرسش‌های محتمل باشد. کلام آخر اینکه اساسی‌ترین توصیه استاد حائری در مورد نحوه‌ی نگارش تاریخی این بود که «هرگز دروغ نگویند»

یادش گرامی باد